

Preliminarii la expoziția permanentă a viitorului MUZEU AL CRIMELOR COMUNISMULUI

Prin durata în **timp**, întinderea în **spațiu**, numărul uluitor de **victime**, ajungând la peste o sută de milioane, metodele sfidătoare de **propagandă**, **brutalitatea** aparatului de conducere și **efectele** care sunt și azi vizibile, comunismul reprezintă un experiment ideologic unic în felul său.

În România, comunismul a întrerupt un ciclu istoric, a desființat pluripartidismul și l-a alungat pe rege, a decimat sistematic elita intelectuală, a destrămat țesutul social, a impus o altă scară a valorilor, a distrus patrimoniul, a rescris abuziv istoria, a falsificat sentimentul național, a îngenuncheat gândirea liberă, a stricat limba, preschimbând-o în una de lemn, a testat limitele de sus ale rezistenței psihologice și fizice ale populației, a generalizat frica, a pus pe fugă oameni, atunci când nu i-a vândut la propriu, și a transformat crima în instrument politic.

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc își propune să mențină vie memoria acestei perioade, pentru că lipsa libertății este cea mai elocventă lecție, prin contrast, pentru democrația de azi. IICCMER se bucură de ajutorul Fundației Konrad Adenauer, o instituție de educație politică ce are de înfruntat, în Germania de ieri și de azi, provocările postbelice și postcomuniste deopotrivă.

PREFAȚĂ

In memoriam Romulus Rusan (1935–2016)

Prin etimologie și scop, o expoziție schimbă fundamental regimul existenței unui om, al unui obiect sau al unui fenomen prin expulzarea acestuia din intimitate/anonimitate/întuneric și prezentarea publică. Cum ne arată înțelesurile mai vechi, *expositio* este o formă de abandon, de încetare a unei griji până atunci purtate exclusiv personal. Prin expunere, un subiect nu mai este doar al unora, puțini, cerându-se acum asumat de străini, de cei din afară, de cetate. În plus, expunerea mai înseamnă, ca în arta fotografică, o testare: aflăm cât de clară, cât de atrăgătoare și, în general, cât de sugestivă, fie și prin reacțiile contradictorii, este ideea expusă. Asemeni publicării unei cărți, expoziția reprezintă scoaterea în lume a unor gânduri care populau până de curând atelierele sau camerele de lucru ale creatorilor. Una peste alta, a expune este până la urmă un gest de autoexpunere, de solicitare deschisă a verdictului public pe marginea a ceea ce oferi. Un act de curaj fără de care nici o validare, dacă are loc, nu este posibilă.

Atunci când subiectul unei expoziții îl reprezintă o perioadă istorică, mai ales una recentă, demersul capătă în primul rând calitatea de interogație retorică: vreți să știți ce a fost, ce s-a petrecut până de curând cu noi toți? Chiar dacă unii, deloc puțini, nu vor să știe sau se fac că nu știu, expoziția are darul de a aduce în actualitate ceea ce părea rezervat doar trecutului sau, în cel mai bun caz, unui viitor îndepărtat, incert. Îmi aduc aminte cum, student în Germania anilor ’90 ai secolului trecut, vedeam știri despre expoziția dedicată rolului armatei, al Wehrmachtului, nu doar al Gestapoului și nu doar al SS-ului!, în săvârșirea crimelor genocidare ale celui de-al Doilea Război Mondial (*Ver-nichtungskrieg. Verbrechen der Wehrmacht 1941 bis 1944*). Aveau să se audă în epocă voci vehemente care acuzau tentativa de defăimare a onoarei militare, de ofensare a memoriei soldaților căzuți, de culpabilizare pausală, de ignorare a diferenței dintre cei care au dat ordin și cei care le-au executat etc. Folosul cunoașterii mai nuanțate a istoriei avea, drept răspuns, să domine marea majoritate a comentariilor. În contextul nostru de azi, o expoziție-sinteză despre regimul comunist din România anilor 1945–1989 poate marca începutul real a ceea ce, mai curând metaforic, numim de aproape trei decenii „procesul comunismului”.

În al doilea rând, realizată în colaborare cu biroul de la București al Fundației Konrad Adenauer (Berlin), expoziția *Comunismul în România* încurajează articularea unui minim consens istoriografic. Este prima încercare din capitală, în cei aproape treizeci de ani trecuți de la căderea regimului totalitar, de sintetizare a unei perioade de o jumătate de secol și de prezentare a acesteia unui public fie neinformat, fie parțial sau chiar tendențios informat. De la căderea simbolică a comunismului politic, în decembrie 1989, mediul academic, și nu numai, este traversat de câteva rupturi vizibile mai ales în maniera de interpretare, de contextualizare și chiar de justificare a unor momente-cheie ale perioadei totalitare. Nici măcar acordul terminologic nu este întru totul realizat: dacă pentru unii comunismul a avut, la noi, două perioade, una dură și alta acceptabilă, în ciuda lipsurilor, pentru alții dimensiunea criminală este liantul întregului episod istoric. Dacă în viziunea unora, comunismul a fost o cale de modernizare a țării, pentru alții același curent ideologic a însemnat deturnarea fundamentală a parcursului României. Dacă pentru unii scă-pările, ca să le numim eufemistic, sunt scuzabile prin realizări, pentru alții orice realizare aparent bună este, în profunzime, caționată de răul pe care se bazează. Dacă pentru unii perioada ceaușistă a marcat un apogeu delirant al cultului personalității și controlului populației, pentru alții rolul diplomatic pe care România l-a ocupat atunci în lume pare să nu se mai repete curând. Și așa mai departe. Evident, avem o plajă mai largă de nuanțe între cele două puncte de vedere. Toate la un loc trădează însă nu atât ambivalența dic-taturii proletariatului, cât absența unei narațiuni istoriografice apte să înglobeze diversi-tatea interpretărilor în jurul câtorva jaloane aflate în afara oricărei discuții. Este motivul pentru care am optat în prezentarea noastră pentru date și cifre, pentru descrieri scurte și constatări, lăsând pe seama privitorului/cititorului să tragă concluziile.

În al treilea rând, prin elementele grafice, dominate de câmpuri largi, aerisite, în care datele istorice se înscriu sumar, fără a încărca, ușor de citit, expoziția de față își propune să mijlocească un dialog între generații. Elevul sau studentul de azi trăiește în mod vădit în plină cultură a imaginii, majoritatea covârșitoare a informației primind-o prin intermediul ecranului calculatorului, tabletei sau al telefonului, adică de la un decora-

digital în permanentă mișcare. Sigur, în momentul în care expoziția *Comunismul în Româ-nia* se va permanentiza într-un anumit loc, se vor adăuga și alte mijloace muzeografice: de la plame la mici vitrine conținând obiecte și de la surse audio la intermedieri multi-senzoriale. Muzeografia contemporană oferă soluții dintre cele mai spectaculoase. Din-colo însă de adaptarea formală, expoziția pleacă de la necesitatea înzestrării generațiilor născute după 1989 cu acele sumare date care să le permită o mai bună încadrare a propriului lor timp, să înțeleagă în ce lume au trăit bunicii și părinții lor, să vadă legătura dintre anumite metehne din trecut și derapajele de azi, să participe la exercițiul memorial al propriei lor comunități, fiind sensibili și la memoria suferinței altor grupuri, țări și con-tinente. Actuala ediție electronică a expoziției poate fi folosită ca suport didactic la orele de clasă dedicate, la istorie sau română, trecutului recent.

În al patrulea rând, expoziția *Comunismul în România* ilustrează adevărul elementar că memoria este, în absența dreptății exprimate prin decizii ale instanțelor, ea însăși o formă de justiție. Or, este în spiritul justiției să fixăm câteva adevăruri îndelung verificate și care nu se mai negociază și nici manipulează după interes. De pildă, faptul că regimul comunist s-a instaurat și s-a menținut exclusiv prin violență, că a fost implementat de o mână de netrebncici, că a costat și a deturnat viețile a sute de mii de oameni nevinovați, că a distrus sistematic elitele, că a falsificat istoria, că a redefinit brutal scara valorilor, că a promovat propria estetică, dezumanizantă, că a redus persoana umană la individul biologic, că a promovat natalitatea ca instrument politic, fără respectul față de viață, că a testat limitele rezistenței psihice și fizice a unei populații infometate și constant urmărite, că i-a pus pe fugă pe unii și i-a vândut pe alții, că plecarea lui de la putere a costat noi vieți, crime neelucidate până astăzi. Toate acestea, oricât de dureroase pentru unii sau, la polul opus, contestate de nostalgici, reprezintă miezul asumării în cunoștință de cauză a perioadei. Abordarea acesteia inclusiv prin expoziția de față reprezintă o reverență față de victime, dar și o rememorare a călăilor, dovediți sau nu. Doar printr-o asemenea simetrie, practică constant, evităm transformarea regimului comunist într-un fenomen paradoxal care a distrus impersonal vieți cât se poate de concrete. Comunismul nu a fost un capriciu al vremii, o tornadă sau un tsunami, ci punerea în aplicare a unei ideologii care a avut de la bun început în centrul ei crima.

Nu în ultimul rând, expoziția *Comunismul în România*, pentru moment itinerantă, ar putea fi miezul unui viitor Muzeu al Crimelor Comunismului în România sau orice alt nume ar purta. În orizontul centenarului Unirii din 1918 și la trei decenii de la căderea regimului comunist, un spațiu muzeal dedicat acestui capitol de istorie recentă se impune de la sine. În ultimii doi ani, IICCMER s-a angajat, mai ales prin acumularea de expertiză în domeniu, pe drumul anevoios către realizarea acestui muzeu a cărui finalitate nu este doar trecutul, ci în egală măsură viitorul. A lua la cunoștință mecanismele terorismului de stat practicat de regimul comunist, la noi sau în alte părți ale lumii, este, în cele din urmă, cea mai bună lecție despre democrație, despre cum trebuie să ne bucurăm de libertate, folosind-o cu responsabilitate și apărând-o în fiecare zi.

Radu Preda

Președinte executiv al

Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului

și Memoria Exilului Românesc (IICCMER)

Grafica: ASIGN DIGITAL-GRAPHICS

Fotografiile din prezenta ediție digitală provin din arhiva IICCMER și sunt protejate de copyright. Reproducerea lor integrală sau parțială și multiplicarea lor sub orice formă și prin orice mijloace fără acordul scris al proprietarilor constituie o încălcare a legislației privind protecția proprietății intelectuale și se pedepsește conform legilor în vigoare.

© HUMANITAS, 2016 (ediția digitală)

ISBN 978-973-50-5552-3 (pdf)

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382; 0723 684 194

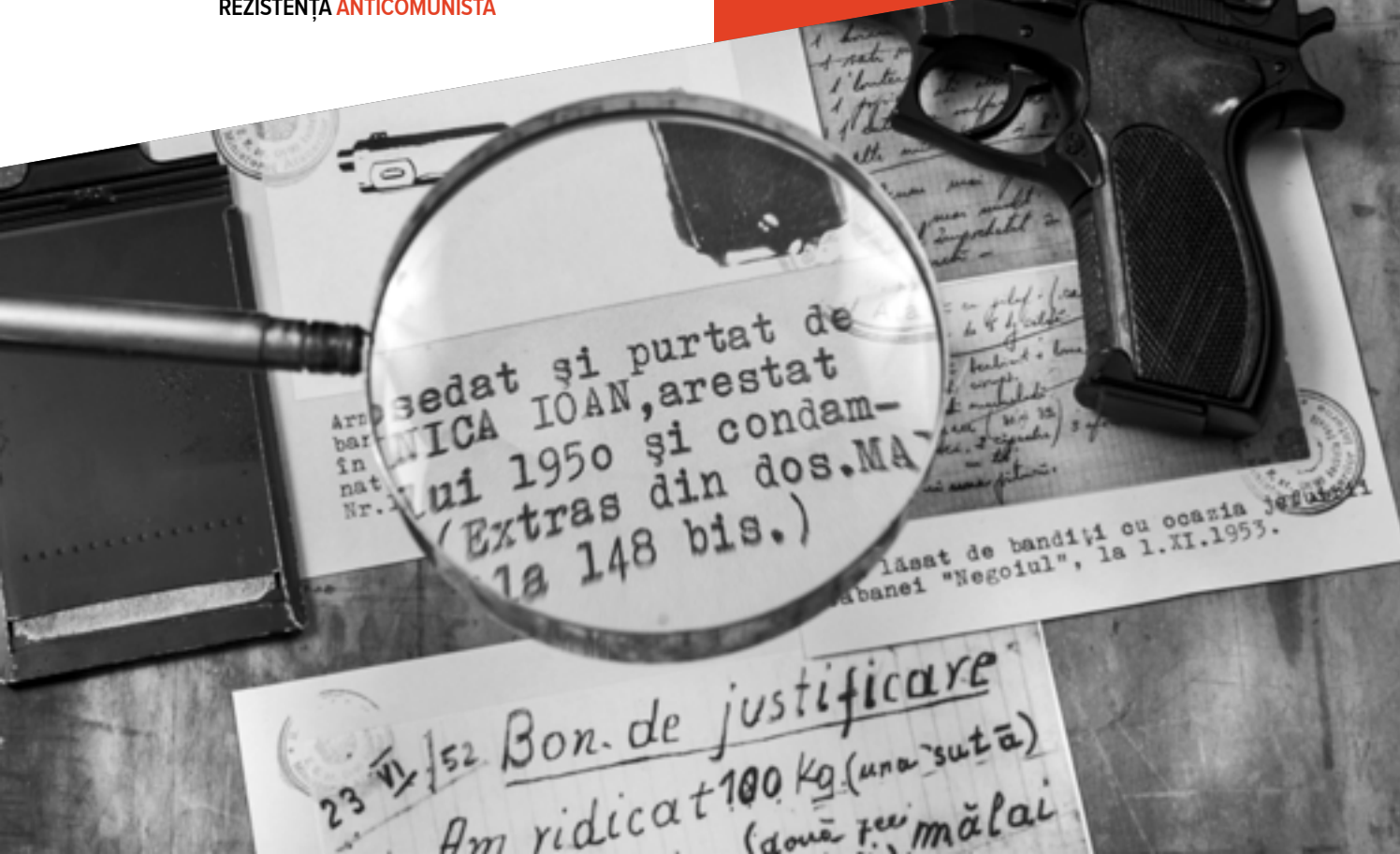

Deși familiar specialiștilor și pasionaților de istorie, fenomenul rezistenței armate este încă insuficient cunoscut publicului larg. Primele manifestări au apărut încă din primăvara anului 1944, ca forme de rezistență la pătrunderea trupelor sovietice pe teritoriul românesc.

Cu toate acestea, cele mai dramatice momente ale luptei de partizani s-au consumat începând cu 1948, concomitent cu instaurarea regimului comunist.

COMUNISMUL ÎN ROMÂNIA

REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ

sedat și purtat de
NICA IOAN, arestat
lui 1950 și condam-
(Extras din dos. MA
18 148 bis.)

lăsat de bandiți cu ocazia J...
abanei "Negoiul", la 1.XI.1953.

23 VI/52 Bon. de justificare
Am ridicat 100 kg. (una sută)
(doamnă F... mălai)

CARACTERISTICI

Cum Armata Roșie a pătruns și înaintat prin partea de nord-est a României, Bucovina a devenit primul spațiu de manifestare concretă a luptei de partizani, în regiune activând grupuri precum Vladimir Macoveiciuc, Vladimir Tironiac, Constantin Cenușă sau Ion Vatamaniuc. Începând cu 1945, au apărut și altele organizații anticomuniste, între cele mai importante aflându-se Mișcarea Națională de Rezistență, grupările Haiducii lui Avram Iancu și Graiul Sângeului.

O cartografiere a zonelor de manifestare a acțiunilor anticomuniste indică faptul că grupuri de rezistență au existat în întreaga țară, cu precădere în zonele de munte. În anii imediat următori războiului, în Bucovina au apărut grupuri armate animate de figuri precum Constantin Cenușă, Gavril Vatamaniuc, Vasile Motrescu sau Grigore Sandu. În Vrancea au activat grupul Ion Paragină și organizația Vlad Tepeș II, în Transilvania – grupurile frații Popșa, Pop-Oniga, Garda Albă, în Munții Apuseni – Frontul Apărării Naționale. Corpul de Haiduci, grupul Diamandi-Ionescu

și grupul „Teodor Șușman”, în Crișana – Ștefan Popescu și organizația Vlad Tepeș. Banatul a fost și el o zonă efervescentă, aici fiind semnalate grupurile Ion Uță, Spiru Blănarău, Petru Domășneanu, Gheorghe Ionescu, Aurel Vernichescu și Liviu Vuc-Ioan Beg. Practic fiecare zonă a fost cunoscută, sub o formă sau alta, mișcarea de rezistență anticomunistă: în Oltenia și-au făcut simțite prezența organizația Carlobot-Ciuceanu, grupul Amata, în munții Făgăraș – grupurile Ion Gavrilă-Ogoranu, Gheorghe Arsenescu și Haiducii Musculului, în Muntenia – grupurile Dumitru Apostol, Nicolae Diaconescu, Șerban-Voican, iar în Dobrogea – grupurile conduse de Gogu Puiu sau Nicolae și Dumitru Fudulea.

Pe lângă aceste grupuri sau organizații, pot fi amintite în același context legionarii parașutați de către americani pe teritoriul României, la începutul anilor '50, dar și un fenomen complementar, care aproape se confundă cu acela al rezistenței armate, cel al „fugarilor”, extrem de numeroși în epocă.

ACTIVITATEA

În general grupurile au fost alcătuite din puțini membri, cele mai multe având între 2 și 20 de persoane. Partizanii aveau la dispoziție armament ușor, de fabricație și calibre diverse: pistoale, pistoale-mitrălieră, puști, arme de vânătoare, grenade de mână defensive și ofensive etc. În contextul de după război, procurarea armelor nu era dificilă. În schimb, o reală problemă a constituit-o muniția, care se obținea greu, de la diverse persoane sau din unități militare, cu complicitatea unor cadre. De multe ori grupurile s-au luptat pentru supraviețuire, tactica lor fiind mai degrabă defensivă decât ofensivă, dar au existat și excepții. Unele grupări au pedepsit activiști locali, au atacat sedii ale miliției, ale consiliilor populare sau au dat spargeri la depozite de alimente sau armament.

Caracterul declarat anticomunist al acestor grupuri a determinat reacția regimului și încercarea de a le anihila. Securitatea, sprijinită de Milite și armată, a desfășurat în teren resurse umane și materiale uriașe, complet disproporționate față de posibilitățile luptătorilor.

În afară de trupe, o altă armă eficientă a fost aceea a informatorilor (interesați sau șantațați), care au fost recrutați din rândul unor categorii sociale diverse. Rezistența a fost însă îndârjită și nu de puține ori a dus la deznodăminte tragice, cu victime de ambele părți. Urmile grupări au fost destrucțurate abia în 1961. La amplasarea unui adăpost, partizanii lineau cont de existența unei surse de apă, dar și de evitarea poteciilor sau a drumurilor forestiere. Perioada cea mai dificilă a anului era iarna, anotimp pe care luptătorii și-l petreceau fie într-un adăpost fix, având rezerve de alimente, fie în sate, ascunși în gospodăriile unor sprijinitori. Vânătoarea era, de asemenea, o cale de aprovizionare, însă trebuia realizată cu maximă prudență, pentru a nu trăda ascunzătoarea.

Amplarea fenomenului a fost generată și de consistența rețelelor de sprijinitori, care au oferit adăpost, hrană, armament și informații partizanilor. Grupurile de partizani se formau în jurul rudelor și prietenilor și se extindeau înspre acei indivizi pătrunși de sentimente anticomuniste.

CONSECINȚELE LUPTEI

În privința apartenenței politice, aceste formațiuni au acoperit întreg spectrul, de la stânga până la extrema dreaptă (PNT, PNL, Mișcarea Legionară), fiind, de cele mai multe ori, mixte din acest punct de vedere. În plus, cel mai mulți dintre cei implicați în rezistența armată nu au avut nici o afilieră politică, iar alții s-au alăturat acestui efort din loialitate față de monarhie. Din punct de vedere social, de la simplii țărani până la generali ai armatei regale, aproape că nu există categorii care să nu fi luat parte, direct sau indirect, la rezistența armată anticomunistă.

Din punct de vedere cantitativ, o evaluare exactă nu a fost făcută până în prezent, însă este cert că nu a existat regiune din România unde să nu fi activat un grup de partizani anticomuniști. Consecințele au fost tragice pentru cei care s-au angajat în lupta deschisă împotriva totalitarismului de stânga și pentru sprijinitorii lor: arestări, condamnări, decese. Estimativ, numărul celor implicați în activitățile grupurilor armate și ulterior arestați, judecați și condamnați este

de ordinul miilor, această evaluare cuprinzând și rețelele de sprijin. Numărul partizanilor căzuți în luptă, excuțați fără sentință sau de către plutoane este de ordinul sutelor.

Acțiunile partizanilor au avut consecințe dintre cele mai diverse, iar acestea n-au fost scutite de drame intime: Fuga, frigul, foamea, lupta, suferința și nesiguranta au condus uneori la momente tensionate. Existența acestor oameni nu a fost una idilică. Complexitatea fenomenului luptei de partizani reiese și din diferențele majore existente de la un grup la altul sau chiar de la un individ la altul, în interiorul aceluiași grup. Pentru mulți dintre ei, cel mai dificil obiectiv a fost menținerea coeziunii, supusă unei permanente eroziuni sub acțiunea constrângerilor de tot felul sau a viziunilor diferite în ceea ce privește însuși sensul de a fi al partizanilor. Nu de puține ori în interiorul grupurilor au apărut și s-au manifestat nemulțumiri și neînțelegeri în privința căii de urmat: activism sau rezistență prudentă.

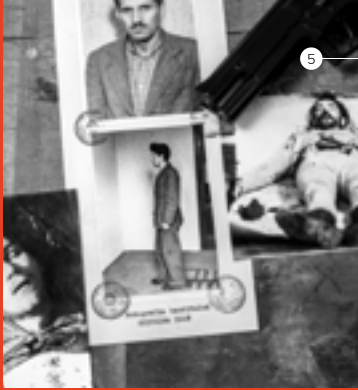
MOMENTE

Grupul Teodor Șuşman: ultima confruntare

În vara lui 1954 din grupul relativ numeros inițiat și condus de Teodor Șuşman nu au mai rămas decât cei doi fi ai sai, Teodor Jr. și Vasile. Timp de câțiva ani, profitând și de o oarecare acalmie a Securității, cei doi au rămas în libertate, ascunzându-se mai mult în localități. În februarie 1958 se aflau adăpostiți în șura familiei Florea, din localitatea Traniș. Având informații despre posibilitatea ascunderii celor doi în Traniș, Securitatea a înconjurat casa familiei Florea. Lupta a durat două ore, motiv pentru care asediatorii au decis incendierea grajdului în care se adăposteau partizanii. Sfârșitul celor doi frați a fost cumplit, arzând de viu. Trupurile lor, carbonizate, au fost fotografiate ca probă de netăgăduit a suprimării „bandiților”.

Jurământul partizanilor lui Gheorghe Arsenescu

Afilierea la grup era consfințită prin depunerea unui jurământ, inițial în incinta schitului Negru Vodă-Cetățuia, iar apoi la adăposturile din Muntele Roșu. Ceremonialul era condus de către locotenent-colonelul Arsenescu și ieromonahul Pimen Bărbieru, dublarea autorității militare de către cea religioasă conferind momentul și o importanță încărcătură mistică: „Arsenescu îl pune cu mâna pe o carte numită caștiov, ce avea pe coperta semnul crucii și care se afla în chilița stăreției schitului. Jurământul cupindea formula următoare: «Jur credință regelui Mihai I, jur că nu voi divulga organizația, iar cel care o va divulga va fi executat, atât el, cât și întreaga familie. Așa să-mi ajute Dumnezeu.» Ulterior, în Muntele Roșu, „Pimen Bărbieru, preot, citea formula de pe hârtie și cel care depunea jurământul ținea o mână pe armă, iar cealaltă pe o cruce de piatră, în fața colonelului Arsenescu”.

Eliminarea grupului Leon Șuşman

În mai 1957 în Poșaga a fost infiltrată o echipă de ofițeri de Securitate, sub acoperirea ocupației de „geologi”. În noaptea de 18 spre 19 iulie 1957 maiorul Vieru, șeful „geologilor” din Poșaga, a fost anunțat de „Maxim Ionescu” că este invitat la o onomastică, în casa lui Vasile Crișan, secretar de bază al organizației din Săgăgea și sprijinitor al grupului, la care vor participa frații Șuşman și Simion Rosa. Sositii în casa unui om de încredere, insuficient înarmați, frații Șuşman au rezistat eroic. Confruntarea a durat până în zori când, cu ajutorul unei companii aflate în apropiere, asediatorii au pătruns în casă după ce au tras peste 1300 de gloanțe! Confruntarea s-a soldat cu moartea preotului Simion Roș, cu rănirea gravă a lui Leon Șuşman și rănirea ușoară a lui Gheorghe Șuşman și Vasile Crișan. Liderul grupului a murit în scurt timp, din cauza rănilor la cap și stomac.

LUPTĂTORI

TOMA ARNĂUȚOIU (14 februarie 1921 – 18 iulie 1959)

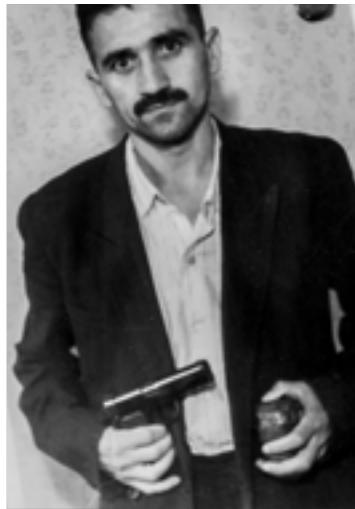
Locotenent de cavalerie, veteran de război, decorat cu Ordinul „Coroana României”, clasa a V-a, cu spade și panglică de Virtute Militară și Fruzze de Stejar. După epurarea din armată a întemeiat, în 1949, alături de Gheorghe Arsenescu, grupul de partizani Haiducii Muscelului. A fost arestat la 20 mai 1958, condamnat la moarte și executat în penitenciarul Jilava, la 18 iulie 1959. Sora sa, Elena, îl caracteriza astfel: „Și iubea cariera de militar nemaipomenit, pentru că tata așa l-a educat pe toți, și pe copiii lui, și pe elevi, să-și iubească țara, poporul și regele. Pentru așa ceva era în stare să-și dea viața...”

GHEORGHE ARSENESCU (31 mai 1907 – 29 mai 1962)

Născut la 31 mai 1907, în Câmpulung Muscel, în familia căpitanului activ Ion Arsenescu. Absolvent al Școlii Militare de Ofițeri de Infanterie din Sibiu și al Școlii Superioare de Război, a activat în mai multe unități militare, până în 1940, când a fost încadrat în Marele Stat-Major. Veteran al Frontului de Răsărit, a participat la confruntări în calitate de șef al Biroului 3 Operații al Divizei 2 vânători de munte. A fost rănit pe frontul din Crimeea și decorat cu distincții române și germane: „Steaua României”, clasa a V-a, cu spade și panglică de Virtute Militară, Crucea de Fier, clasa a II-a și Vulturul German, clasa a II-a. De asemenea a fost propus pentru acordarea Ordinului „Mihai Viteazul”. În august 1944 a fost avansat la gradul de maior, iar după terminarea războiului a fost numit în funcția de șef al Comisiei județene pentru aplicarea armistițiului la Câmpulung Muscel. A fost epurat din rândurile armatei la acel moment având gradul de locotenent-colonel.

NICOLAE DABJIA (17 aprilie 1907 – 28 octombrie 1949)

Militar de carieră, Nicolae Dabjia s-a înrolat voluntar în armată în 1926. A luptat timp de trei ani pe Frontul de Răsărit, participând la bătăliile din Istmul Perekop, peninsula Kerci, Kuban și Caucaz, în calitate de comandant al Companiei a 5-a. A fost rănit de trei ori, fiind un exemplu de curaj, spirit de sacrificiu și capacitate militară. A fost decorat cu numeroase distincții românești și germane: Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a cu spade, Ordinul „Steaua României”, clasa a V-a, în grad de cavalier, Crucea de Fier, clasa I și clasa a II-a, Crucea Germană de Aur. A fost înaintat la gradul de maior. În 1946 și-a depus demisia din cadrul armatei, evitând dezoanarea epurării. Pentru implicarea în rezistența armată maiorul Nicolae Dabjia a fost condamnat la moarte și executat la Sibiu, la 28 octombrie 1949. Înainte de a fi executat, a strigat: „Țraiască România!” Trupul său a fost aruncat într-o groapă comună, în Cimitirul Sărăcirilor din Sibiu.

LUPTĂTORI

TEODOR ȘUȘMAN (24 februarie 1904 – 15 decembrie 1951)

Supranumit „Tatăl Motilor” sau „Tatăl Munților”, Teodor Șuşman s-a născut la Râchitele, Județul Cluj. În perioada interbelică, precum și în vremea războiului a fost de mai multe ori primar, dobândindu-și un real prestigiu în comunitatea motilor. În condițiile implementării sistemului cotelor obligatorii și al naționalizărilor, Teodor Șuşman a devenit una dintre șefele predictile ale autorităților comuniste, fiind supus la numeroase vexațiuni. În 1945 a fost îndepărtat din funcția de primar, doi ani mai târziu l-a fost închis magazinul, iar apoi l-a fost sechestrat depozitul de chereștea. În august 1948 s-a refugiat în munți întemeind un grup de rezistență anticomunistă.

LEON ȘUȘMAN (5 iunie 1920 – 19 iulie 1957)

Leon Șuşman s-a născut la 5 iunie 1920 în Măhăcești, Județul Alba. A urmat cursurile Facultății de Drept din Cluj. A fost membru al Mișcării Legionare și a deținut funcții importante în timpul statului legionar-legionar, fiind șef de garnizoană și adjunct al Poliției legionare din Turda. Implicarea în rebeliunea legionară din ianuarie 1941 l-a adus o condamnare de 10 ani la temnița grea. Pentru a scăpa de executarea pedepsei, s-a retras în Munții Apuseni unde a locuit până în 1945, când a reîntors în legalitate. Și-a stabilit domiciliul în Uioara de Sus, județul Alba, și a început să-și exercite profesia de avocat în Ocna Mureș. În momentul arestării legionarilor, în mai 1948, a dispărut de la domiciliu, întemeind și conducând grupul de partizani anticomunisti care, în documentele Securității, l-a purtat numele. A fost ucis în 1957, în luptă cu trupele de Securitate.

ION GAVRILĂ „OGORANU” (1 ianuarie 1923 – 1 mai 2006)

Originar din satul făgărașan Gura Văii, Ion Gavriță a frecventat cursurile Liceului „Radu Negru” din Făgăraș, unde s-a încadrat în Frățiile de Cruce, organizația de tineret a Mișcării Legionare, devenind apoi liderul acestei formațiuni în Ardeal. A fost student la Facultatea de Agronomie din Cluj, unde, în 1946, a participat la organizarea grevelor și demonstrațiilor studențești îndreptate împotriva instaurării regimului comunist. În 1948 află de arestările efectuate de Securitate și hotărăște să se retragă în Munții Făgăraș, însoțit de alți tineri legionari din regiune, absolvenți ai Liceului „Radu Negru”. Din 1955 a trăit ascuns timp de 21 de ani în locuința Anei Săbăduș din localitatea Galții, județul Alba. A fost arestat în anul 1976 și, după șase luni de anchetă, în urma presiunilor făcute din străinătate asupra autorităților de la București, a fost eliberat. După 1989 și-a scris memoriile, fiind autorul seriei de volume *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*. A murit la 1 mai 2006.

LUPTĂTORI

GAVRIL VATAMANIUC (25 noiembrie 1924 – 29 februarie 1951)

Născut la Sucevița, Gavril Vatamaniuc a rămas orfan la 14 ani. A devenit copil de trupă și a petrecut opt luni pe câmpul de bătălie, fiind decorat cu Medalia „Bătălie și Credință”, clasa a III-a. La 23 mai 1945 a fost avansat sergent-major și trimis la școala de agenți de poliție din Constanța, apoi repartizat la Legiunea de Jandarmi Putna, iar apoi la Legiunea de Jandarmi Târgu Ocna. În timp ce urma cursurile școlii de agenți de poliție judiciară, a intrat în conflict cu ofițerii care se ocupau cu educația, cultura și propaganda, fiind trecut în rezervă la 1 martie 1948. Bănuind că va fi arestat, la 25 noiembrie 1949 s-a refugiat în pădurile din zona Suceviței, unde l s-au alăturat alți doi consăteni. A fost arestat la 18 octombrie 1955, judecat și condamnat la muncă silnică pe viață, pedepsă comutată ulterior la 25 de ani. A fost închis la Suceava, Jilava, Văcărești, Aiud, Botoșani și Gherla, fiind eliberat la 3 august 1964.

ION UȚĂ (22 decembrie 1891 – 7 februarie 1949)

Născut la Caracal, colonelul Uță a fost combatant în cele două războaie mondiale, precum și în cel de-al doilea război balcanic (1913). În 1943 a părăsit cadrele active ale armatei cu gradul de colonel. Între 1943 și 1944 a fost preot al județului Sucevița, iar după 23 august a devenit membru al PNT. S-a refugiat în Munții Semenic, organizând un grup de rezistență armată în proximitatea comunei Teregoava. A inițiat un plan de constituire a unui „Bloc Național” care să unifice toate grupurile de rezistență din Banat și să declanșeze o răscălmă anticomunistă în zonă. La 7 februarie 1949, colonelul și oamenii săi au fost înconjurați de trupele de Securitate. Ion Uță a fost ucis, alături de alți cinci partizani, în timp ce acoperea retragerea celorlalți.

ION PARAGINĂ (8 octombrie 1919 – ??)

Vrâncean din localitatea Crucea de Sus, Ion Paragină a urmat Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. A fost membru al Mișcării Legionare, dar a inclus în grupul său și național-tărăniști, național-liberali sau apolitici. Luptătorii s-au instalat în zona Tihăriaia, construindu-și mai multe bordeie. În noaptea de 18 spre 19 octombrie 1949, Ion Paragină a fost atras într-o capcană organizată de Securitate și arestat. În 1951 a fost condamnat de către Tribunalul Militar din Galati la 20 de ani muncă silnică. A evadat pedepsa în închisorile Galati, Jilava și Aiud. Pe parcursul detenției Paragină a intrat deseori în conflict cu administrația penitenciarilor, fiind supus în repetate rânduri regimului de izolare. A fost eliberat la 1 august 1964.

